Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain ja turvallisuusselvityslain 50 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain ja turvallisuusselvityslain 50 §:n muuttamisesta (HE 117/2026 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitusneuvos Miska Lautiainen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Kaisa-Juulia Raita, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Niklas Vainio, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Salla Madetoja, suojelupoliisi
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Pääesikunta
- Huoltovarmuuskeskus
- Ammattiliitto Pro ry
- Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi valtion virkamieslakia ja turvallisuusselvityslakia.

Esityksen mukaan valtion virkamieslakiin lisättäisiin selkeyttävä säännös palvelussuhteen aikana virkamieheltä edellytetystä nuhteettomuudesta sekä kyvystä hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti. Edellä mainitun varmistamiseksi lakiin lisättäisiin työnantajana toimivalle virastolle mahdollisuus hakea henkilöturvallisuusselvitystä kaikissa turvallisuusselvityslain mahdollistamissa tilanteissa, koko henkilön palvelussuhteen ajan, mikäli palvelussuhteen tehtävät sitä edellyttävät. Ehdotetuilla muutoksilla vastattaisiin virastojen ja

samalla myös lainkäyttöviranomaisten ja laillisuusvalvonnan tarpeeseen arvioida asiaa selkeää säädöstaustaa vasten. Virkamieslakiin tehtäisiin myös muita asiakokonaisuuden ja säädösten ajantasaisuuden edellyttämiä muutoksia. Valtion virkamieslain kansalaisuusvaatimusta koskevaan säännökseen lisättäisiin eräät työ- ja elinkeinoministeriön ja sen hallinnonalan viraston virkamiehet. Lisäksi turvallisuusselvityslakia muutettaisiin siten, että valtion virastot sekä eräät muut julkishallinnon organisaatiot olisivat turvallisuusselvitysrekisteristä saatavan tiedon osalta vastaavassa asemassa kuin esimerkiksi ministeriöt.

Esityksen tavoitteena on edistää valtion virastojen henkilöstöturvallisuutta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia valtion virkamieslakiin (750/1994) ja turvallisuusselvityslakiin (726/2014). Esityksen tavoitteena on vastata valtion virastojen turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin erityisesti henkilöstöturvallisuudessa. Muutoksilla pyritään myös vahvistamaan luottamusta viranomaisten toimintaan.

Viranomaisen on voimassa olevan valtion virkamieslain 8 c §:n mukaan otettava nimitysharkinnassa huomioon nimitettävän tai tehtävään määrättävän nuhteettomuus sekä varmistettava, ettei hänellä ole virkaan kuuluvien tehtävien asianmukaista hoitoa vaarantavia sidonnaisuuksia ja että hänellä on muissakin suhteissa edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti. Hallintovaliokunta on mainittua säännöstä säädettäessä todennut, että virkaan nimitettävän nuhteettomuus, riippumattomuus ja luotettavuus ovat keskeisiä vaatimuksia, jotka koskevat paitsi virkamiehiä myös koko julkishallinnon toimintaa ja hyvää hallintoa (HaVM 23/2017 vp).

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että turvallisuusympäristön muutos on kasvattanut tarvetta varmistaa virkamiehen nuhteettomuus, riippumattomuus ja luotettavuus nimitysharkinnan lisäksi myös palvelussuhteen aikana. Henkilön nuhteettomuutta ja muita valtion virkamieslain 8 c §:ssä säädettyjä edellytyksiä voidaan selvittää turvallisuusselvityslain mukaisen henkilöturvallisuusselvityksen avulla. Se on keskeisin keino myös virkasuhteessa olevan henkilön luotettavuuden arvioinnissa. Vuonna 2024 yli 40 prosentilla valtion virkamiehistä oli voimassa oleva turvallisuusselvitys.

Valtion virkamieslaissa ei tällä hetkellä säädetä riittävän selkeästi virkamieheltä palvelussuhteen aikana edellytettävästä nuhteettomuudesta, riippumattomuudesta ja luotettavuudesta eikä mahdollisuudesta arvioida näitä edellytyksiä, vaikka edellä mainitun 8 c §:n katsotaankin vakiintuneesti määrittelevän sisältöä myös virkasuhteen aikana noudatettaville velvoitteille.

Valtion virkamieslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 19 a §, jossa säädetään virkamieheltä palvelussuhteen aikana edellytettävästä nuhteettomuudesta sekä kyvystä hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti. Jos virkamiehen tehtävät sitä edellyttävät,

viranomainen voi ehdotetun säännöksen mukaan hakea henkilöturvallisuusselvitystä koko virkamiehen palvelussuhteen ajan kaikissa niissä tilanteissa, joissa turvallisuusselvityslaki sen mahdollistaa. Virkamies voidaan ehdotetun 40 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan pidättää virantoimituksesta, jos virkamiehestä ei hänestä johtuvasta syystä voida tehdä henkilöturvallisuusselvitystä. Virasta pidättäminen voi tulla turvaamistoimena kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa virkamies kieltäytyy henkilöturvallisuusselvityksen tekemisestä.

Valiokunta toteaa, että virkavelvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla ja virkamiehen keskeiset velvollisuudet on näin ollen perusteltua määritellä lain tasolla. Myös virkavastuun perusteiden ja virkamiehen oikeusturvan voidaan katsoa edellyttävän, että virkavelvollisuudet käyvät riittävän täsmällisesti ilmi laista. Kuten voimassa oleva valtion virkamieslain 8 c §, myös ehdotettu 19 a § liittyy kiinteästi lain 14 §:ään, jonka mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä, noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä sekä käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Vaatimusten noudattamista arvioidaan kokonaisarvioinnin perusteella, jossa otetaan huomioon virkamiehen asema ja tehtävät sekä vaatimusten merkittävyys suhteessa viranomaisen toimintaan. Valiokunta katsoo, että virkamiehen työnantajalla tulee olla riittävät mahdollisuudet varmistua virkamiehen nuhteettomuudesta, riippumattomuudesta ja luotettavuudesta koko palvelussuhteen ajan.

Hallintovaliokunta tähdentää, että valtion virkamieslain uusi 19 a § on nykytilaa selkeyttävä säännös, jossa ei ole kyse viran kelpoisuusvaatimuksesta ja jolla ei muuteta tai lisätä virkamiehen virkavelvollisuuksia. Säännös liittyy virkamiehelle asetettuihin virassa toimimisen edellytyksiin, joiden varmistamiseksi viranomainen voi pykälän 2 momentin nojalla hakea henkilöturvallisuusselvitystä turvallisuusselvityslain 19—21 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä työskentelevistä virkamiehistä turvallisuusselvityslaissa säädetyn mukaisesti. Henkilöturvallisuusselvityksestä säädetään jatkossakin turvallisuusselvityslaissa, eikä nyt säädetä uutta perustetta hakea henkilöturvallisuusselvitystä.

Turvallisuusselvityslain 50 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että turvallisuusselvitysrekisteristä voidaan luovuttaa aiempaa laajemmalle viranomaisjoukolle tietoja turvallisuusselvityksen hankkimisen arviointia varten. Käytännössä rekisteristä luovutetaan tieto siitä, onko henkilöstä tehty voimassa oleva henkilöturvallisuusselvitys, jossa ei ole ilmennyt henkilön luotettavuuden kannalta kielteisiä tietoja. Tiedon perusteella viranomainen voi pyytää suojelupoliisilta liittymistä aiemmin tehtyyn selvitykseen, jolloin uutta selvitystä ei tarvitse tehdä.

Sääntelyn tarkoituksena on nopeuttaa ja vähentää uusien selvitysten hakemista henkilöistä, joista on jo olemassa voimassa oleva selvitys. Muutos helpottaa ja tehostaa turvallisuusselvitysten käyttämistä viranomaisissa. Rekisteristä ei luovuteta henkilöä koskevia muita tietoja, esimerkiksi rikosrekisteritietoja. Henkilöturvallisuusselvitys laaditaan suppeana, perusmuotoisena tai laajana. Valiokunta toteaa selvyyden vuoksi, että toimivaltainen viranomainen päättää turvallisuusselvityksen tekemisestä ja sen tasosta.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Valiokunnan mietintö HaVM 20/2026 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 117/2026 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.*

Helsingissä 25.9.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Alviina Alametsä vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Mika Riipi kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Henri Helo